Mindaugas Mačiulis

Kalniškės piliakalnio papėdės gyvenvietė

Kalniškės piliakalnio ir papėdės gyvenvietės kompleksas yra į ŠR nuo Gargždų miesto (Klaipėdos r.). Piliakalnis tyrinėtas 2014 m. (*ATL 2014 metais*, V., 2015, p. 80–85), papėdės gyvenvietė – 1998 m. (*ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 127–128). 2015 m. gegužės mėnesį komplekso teritorijos bei vizualinės zonos apsaugos pozonio PR dalyje, projektuojamo 300 m ilgio, 5–6 m pločio privažiavimo kelio prie piliakalnio vietoje buvo atlikti detalieji tyrimai bei žvalgymai (1 pav.). Kelio atkarpoje, patenkančioje į papėdės gyvenvietės teritorijos PR pakraštį, buvo ištirtos 5 perkasos (3–8) (čia ir toliau numeracija tęstinė nuo 2014 m. vykdytų tyrimų). Perkasa 3 buvo 66 m^2 ploto (2 pav.), perkasa 5 – 52 m^2, perkasa 6 – 52 m^2, perkasa 7 – 58,5 m^2, perkasa 8 – 72 m^2. Suprojektuotos naujos kelio nuovažos vietoje ištirta perkasa 4 (36 m^2) (3 pav.). Iš viso Kalniškės piliakalnio papėdės gyvenvietėje ištirtas 336,5 m^2 plotas. Prieš tyrimus jose mechanizuotai nuimant paviršinį 20–25 cm storio velėnos ir armens sluoksnį buvo atliekami žvalgymai. Žvalgymai atlikti ir 1070 m^2 plote būsimo 250 m ilgio, 5–6 m pločio ilgio kelio vietoje (plotas 3) (4 pav.). Tokiu būdu iš viso tyrinėtas 1406,5 m^2 plotas.

Perkasose po 20–25 cm storio paviršiniu velėnos bei armens (buvusio ariamo dirvožemio) sluoksniais rastas įžemis – rudas, kietas molis. Įžemyje tirtose perkasose išryškėjo 6 įvairių formų ir dydžių (skersmuo nuo 70 cm iki 1,4 m) duobės 9–14 (5–6 pav.) bei 4 stulpaviečių (9–12) kontūrai. Padarius jų pjūvius nustatyta, jog duobės labai negilios; daugiausia iki 30 cm. Dauguma jų be radinių. Keliose duobėse surasta pavienių smulkių molio tinko bei grublėtos keramikos šukelių, datuojamų I tūkst. viduriu – II a. tūkst. pradžia. Taip pat rasta pavienių smulkių 15x15x10–20x15x10 cm dydžio rieduliukų. Stulpavietės taip pat negilios, iki 40 cm. Jose radinių neaptikta.

1 pav. Tyrinėjimų situacijos planas: 1 – 2014 m. tirtos perkasos; 2 – 2015 m. tirtos perkasos; 3 – ūkinių duobių ir stulpaviečių vietos. M. Mačiulio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigations: 1 – 2014 trenches; 2 – 2015 trenches; 3 – storage pit and posthole sites

2 pav. Perkasa 3 iš PR. M. Mačiulio nuotr.
Fig. 2. Trench 3 as seen from the SE

3 pav. Perkasa 8 iš P. M. Mačiulio nuotr.
Fig. 3. Trench 8 as seen from the S

Kelio vieta žvalgyta dviem etapais. Pirmojo žvalgymų etapo metu plotas prieš paviršinio grunto nuėmimo darbus buvo žvalgomas vizualiai ir dukart patikrintas metalo detektoriumi. Surasta apie 9,5 kg įvairių, daugiausia XX a. metalinių žemės ūkio technikos detalių. Antruoju etapu žvalgymai vykdyti mechanizuotai nuimant paviršinį augalinį sluoksnį. Po juo rastas įžemis – rudas kietas molis, kuriame ties 29–33, 40–44, 73–76, 96–100 kelio metrais išryškėjo 11 įvairaus dydžio ir formų ūkinių duobių (15–25) bei 2 stulpaviečių (13, 14) kontūrai. Padarius duobių pjūvius ir jas preparavus nustatyta, kad jos buvusios gana seklios – vyrauja 10–30 cm gylis. Duobėse surasta pavienių smulkių molio tinko gabaliukų, keliose jų – lipdytų puodų grublėtu paviršiumi keramikos šukelių, datuojamų I tūkst. viduriu – II a. tūkst. pradžia. Tik 4,3 m pločio duobėje 20 (35–40 kelio metrai) rasta kiek daugiau stambesnių molio tinko gabaliukų, pavienių riedulių bei 3 žiestos keramikos šukelės, datuojamos X–XIV a. (7 pav.). Stulpavietės buvo 20–35 cm skersmens, iki 35 cm gylio, be radinių.

Detaliųjų tyrimų bei žvalgymų metu konstatuota, jog papėdės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis yra išlikęs po paviršiniais sluoksniais esančiose ūkinėse duobėse bei stulpavietėse. Tyrimų bei žvalgymų metu iš viso fiksuota 17 ūkinių duobių bei 7 stulpavietės. Remiantis duobėse rasta keramika nustatyta, jog šiame gyvenvietės pakraštyje gausiausiai gyventa I tūkst. viduryje – II tūkst. pradžioje, tačiau žiestos keramikos šukelės, rastos ūkinėje duobėje 20, leidžia

4 pav. Žvalgymai plote 3 ties 60–80 metrais iš V. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 4. At the 60–80 m mark in survey area 3, as seen from the W

5 pav. Perkasoje 5 rasta ūkinė duobė 14 iš ŠR. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 5. The storage pit 14 in trench 5, as seen from the NE

6 pav. Perkasoje 6 rasta ūkinė duobė 15 iš P. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 6. The storage pit 15 in trench 6, as seen from the S

teigti, jog šioje vietoje gyventa ir vėliau, t. y. X–XIV a. Didžioji dalis ūkinių duobių koncentravosi ties saugomos teritorijos PR riba.

Tyrimų metu surastos 76 keramikos šukelės, molio tinko gabalėlių (3,65 kg) bei vėlyvų, su piliakalnio gyvenviete nesusijusių žemės ūkio padargų dalių. Radiniai perduoti į Gargždų kraštotyros muziejų, surasta osteologinė medžiaga – dr. G. Piličiauskienei tolesniems tyrimams.

7 pav. Žiesta keramika iš duobės 20. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 7. Hand thrown pottery from pit 20

The Settlement adjacent to Kalniškė Hillfort

In 2015, six trenches (a total of 336.5 m^2) were excavated at a future road site on the SE edge of the settlement adjacent to Kalniškė Hillfort (Fig. 2) and 1070 m^2 were surveyed at the future road site on the periphery of the protected territory and beyond its boundaries (Figs. 1, 3, 4). A total of 17 storage pits and seven postholes (Figs. 5–6) were recorded during the excavation and survey. Based on the pottery found in the pits it was determined that the population on the periphery of this settlement was the greatest during the mid-1st–early 2nd millennium, but the small sherds of hand thrown pottery (Fig. 7) found in storage pit 20 allow one to assert that this site was also inhabited during the 10th–14th centuries.

Klaidas Perminas

Tolesnės *Poys* pilies liekanų paieškos

2015 m. buvo tęsiami žvalgomieji tyrimai spėjamos kuršių piliavietės *Poys* vietoje, Klaipėdos miesto savivaldybės teritorijoje, tarp Liepų ir Pievų gatvių.

XIII a. šaltiniuose (Kuršo žemės pietinių sričių dalybų 1253 ir 1291 m. aktuose, Kuršo vyskupo ir Livonijos ordino magistro susitarimuose dėl Šv. Mikalojaus bažnyčios Memelyje 1258 m.) minima nemažai kuršių gyvenviečių ir pilių, kurių dalis iki šiol nėra lokalizuota. Viena tokių yra *Poys* pilis. Rašytiniuose šaltiniuose ji įvardijama kaip pilies apygarda (lot. *castellatura*, vok. *burchsukunge*, 1253 m.) ir pilis (lot. *castro*, 1291 m.). Iš dokumentų galima aiškiai suprasti, jog ši pilis yra buvusi dabartinio Klaipėdos miesto apylinkėse, tuometinėje kuršių Pilsoto žemėje.

Tirta vieta yra Klaipėdos miesto savivaldybės teritorijoje, dešiniajame Dangės upės krante, jos vingyje, už maždaug 600 m (matuojant nuo centrinės dalies) į ŠV nuo Liepų gatvės tilto per minėtąją upę. Iš Š, R ir P pusių piliavietę supa Dangės upė, iš V pusės yra įmonės UAB „Vakarų medienos grupė“ ir UAB „Betono mozaika“ pastatai. Maždaug 600 m į R, kitoje Dangės upės pusėje, aukštumoje yra Šaulių kaimas, su kuriuo istoriografijoje hipotetiškai buvo siejama *Poys* pilies vieta. Iki šiol Šaulių kaimo aplinkoje jokių piliavietėms būdingų struktūrų ar archeologinių radinių neaptikta.

Autoriaus tyrinėjamą objektą (spėjamą *Poys* piliavietę) sudaro 3 dalys (1 pav.). Centrinė dalis yra labiausiai įtvirtinta 20–40 m pločio vandens grioviu. Ji apie 310 m ilgio, 160 m pločio, čia ir toliau matuojant vidinėje griovio juosiamoje dalyje. Jos viduje yra užpelkėjusi apvali apie 90 m skersmens kūdra. Š apie 230 m ilgio, 190 m pločio dalis įtvirtinta mažesniu, iš dalies sunykusiu vandens grioviu. P apie 320 m ilgio, 200 m pločio dalis preliminariai traktuotina kaip priešpilis.

Bendras komplekso ilgis ŠV–PR kryptimi sudaro apie 1 km, plotis ties plačiausia vieta – apie 320 m. Piliavietės centrinė ir Š dalys sudaro geometriškai taisyklingą, beveik simetriško, truputį „suploto“ iš P pusės ovalo formą. P dalis dėl vietos reljefo ypatumų yra kiek ištęsto trikampio formos, kurio pagrindas remiasi į centrinę piliavietės dalį, o smaigalys „įsispraudžia“ tarp Dangės upės kilpos ir aukštumos V dalyje.

Tyrimai šiame objekte vykdyti 2013–2014 m. (*ATL 2013 metais*, V., 2014, p. 79–83; *ATL 2014 metais*, V., 2015, p. 101–105). 2015 m. žvalgomieji tyrimai vykdyti spėjamos piliavietės centrinėje dalyje, juosiamoje plačiojo grio-